

Hyvät viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin ohjausryhmän jäsenet, sihteeristö sekä paikalla olevat asiantuntijat!

Edustamme tässä kokoonpanossa Suomen evankelisluterilaista kirkkoa ja paikalla ovat vs. viittomakielisen työn asiantuntija **Tuula Mertanen** sekä asiantuntija (työvapaalla) **Sari Timonen** Kirkkohallituksesta. Ihan ensimmäiseksi haluamme kiittää tästä kutsusta, sillä olemme suurella mielenkiinnolla seuranneet prosessia jo alusta asti. Meillekin on hyvin tärkeää, että tämä prosessi on vihdoin käynnistynyt ja etenee suunnitelmien mukaisesti. Haluamme lyhyesti tuoda esiin kirkon ja viittomakielisen yhteisön välistä historiaa, jotta kaikille kuulijoille välittyy kuva siitä, miten yhteistyö on rakentunut ja missä tilanteessa tällä hetkellä olemme.

Kuurojen hengellinen toiminta alkoi 1800-luvun lopulla. Ensimmäiset kaksi kuurojen matkapappia aloittivat 1907–1908 valtion kustannuksella ja kirkon valvonnassa. Heidän tehtäviinsä kuului jumalanpalvelukset, sielunhoito, rippikoulu ja kirkolliset toimitukset. Laajat toimialueet aiheuttivat eriarvoisuutta, sillä syrjäseuduilla kuurot saattoivat odottaa vuosia pappien tapaamista. Kaksi uutta kuurojenpappia valittiin tehtäviinsä 1917 ja 1918. Kuurojen kirkolta saamat palvelut aluksi paranivat, mutta pappien määrä vähennettiin myöhemmin kolmeen. Neljäs virka perustettiin uudelleen vasta vuonna 1961.

Vuonna 1945 saatiin ensimmäinen kuurojendiakonissa helpottamaan pappien työtä. Papit ja diakonissat toimivat viittomakielen tulkkeina ja hoitivat sosiaalihuollon tehtäviä, kunnes palvelut siirtyivät vähitellen yhteiskunnalle ja tulkkaus ammattilaisille. Kuurojenpapit olivat valtion palveluksessa vuoteen 1997 asti. Järjestöjen ohella kirkko on käytännössä ainoa toimija, jossa tarjolla on omakielistä toimintaa ja palvelua. Kirkon viittomakieliselle työlle onkin tunnusomaista, että se on suhteessa viittomakielisten määrään erittäin hyvin tavoittavaa, toiminta on aktiivista ja siihen osallistutaan ahkerasti. **Viittomakielisen työn pappien (6)** työ kattaa koko Suomen, jakautuen kuuteen eri piiriin. Ne kaupungit, joissa kuurojenkoulut ovat toimineet, ovat olleet viittomakielisiä keskittymiä, ja osassa niistä toimii edelleen **päätoiminen viittomakielisen työn diakoniatyöntekijä (4)**. Suurimassa osassa seurakuntia viittomakielinen työ kuuluu kuitenkin diakoniatyöntekijöille tai papeille osana muuta työtä. Tällä hetkellä kirkossamme ei muissa ammattiryhmissä tehdä viittomakielistä työtä.

Tämän vuoden tammikuussa Kirkkohallituksen täysistunto hyväksyi **ensimmäisen ”Armosta käsin – Kirkon viittomakielisen työn linjaus 2025–2030”**-asiakirjan. Sen keskeisenä tavoitteena on vahvistaa, kehittää ja koordinoida kirkon viittomakielistä työtä ja tehdä se näkyväksi myös muille kuin kirkon viittomakielisen työn tekijöille.

(<https://www.epressi.com/media/userfiles/46457/1737468642/armosta-kasin-viittomakielisen-tyon-linjaus.pdf>)

Tarkasteltaessa kirkon toimintaa suhteessa kuuroihin, esiin on noussut esimerkiksi seuraavia teemoja:

- Holhoamis- ja hyväntekeväisyysmentaliteetti
- Avioliittokielto
- Kirkko työnantajana viittomakielisille
- Viittomakielen huomioiminen rekrytoinnissa: viittomakielentaitoiset työntekijät
- Tasa-arvo ja yhtäläiset oikeudet kirkossa seurakunnan jäsenenä: osallistumis- ja osallisuusmahdollisuus viittomakielellä, viittomakielinen Raamattu, viittomakielinen seurakuntaneuvosto
- Kuka/ketkä tekevät mahdollisen tutkimuksen kirkossa ja mistä resurssit tutkimukseen?
- Asia ei koske vain kirkon viittomakielistä työtä vaan koko kirkkoa toimijana!

Kirkon rooli kuurojen elämässä on ollut ristiriitainen. Se on tarjonnut hengellistä tukea ja yhteisöllisyyttä, mutta samalla osallistunut käytäntöihin, jotka ovat rajoittaneet kuurojen subjektiivista itsemääräämisoikeutta sekä kielellisiä että kulttuurisia oikeuksia. Historiallisesti kirkko on sekä vahvistanut kuurojen identiteettiä että ollut osa rakenteita, jotka syrjäyttivät viittomakielen käyttöä. Tämä on ollut vaikeaa myös tuolloin toimineille kirkon työntekijöille. On tutkittu, kuinka kuurojen papit suhtautuivat avioliittolakiin. Osa papeista noudatti lakia tarkasti, kun taas toiset toimivat sielunhoidollisemmin ja joskus kiersivät lakia. Tämä kaksijakoisuus näkyy sekä lain historiassa että joissakin nykyisissä sielunhoitokeskusteluissa. Diakoniatyöntekijöiden kanssa avioliittolaki ja steriloinnit nousivat esiin silloin, kun ne naiset, joita asia koski henkilökohtaisesti, tulivat siihen ikään, jolloin omasta elämästä "tehdään tiliä". He surivat syntymättömiä lapsiaan ja mahdollisia lapsenlapsiaan. Tuula Mertasen äskettäin tekemän lyhyen selvityksen mukaan viime vuosina näistä aiheista ei ole puhuttu lainkaan, on puhuttu hyvin vähän tai keskustelu on lisääntynyt vasta viime aikoina. Alueelliset erot ovat myös suuria, kun toisella alueella aiheesta on keskusteltu, mutta toisella alueella ei lainkaan. Nykyisten työntekijöiden mukaan kirkkoa kohtaan ei esitetty suoria syytöksiä, mutta erästä kuurojenpappia mainittiin joissakin keskusteluissa. Viime vuosien ryhmätoiminnassa on käsitelty vääryyksiä, jotka tapahtuivat pääasiassa kouluissa.

Kommentteja toimintasuunnitelmaan

- Millaisia vahvuuksia näet suunnitelmassa? Mikä on onnistunutta?

- Tosi hienoa, että sihteeristössä on viittomakielisiä työntekijöitä!
- Ohjausryhmässäkin on viittomakielisten ja kuurosokeiden yhteisön edustajia, joilla on kulttuurin ja kielen tuntemusta.
- Kaikki tiedotus ja dokumentointi tulee toteuttaa suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä sekä suomeksi ja ruotsiksi, mikä on onnistunut.
- Totuus- ja sovintoprosessin tavoitteet ovat erittäin hyvät. On laadittu hyviä ja realistisia suunnitelmia jatkoa varten.
- On kerätty totuus- ja sovintoprosessiin liittyvää viittomistoa Kuurojen Liiton kielineuvonnasta. Siitä on hyvä lähteä liikkeelle.
- Oma nettisivu hyvä ja tärkeä!

- Onko jotain, mikä suunnitelmassa mietityttää? Mitä kannattaisi kehittää?

- Miten turvataan jokaisen yksityisyyttä ryhmäkeskusteluissa? Sana leviää helposti pienessä yhteisössä. Onko ryhmäkeskustelun valintaan keinona jokin erityinen syy?
- Tulkin rooli mietityttää, että kokeeko kertoja hänet luotettavaksi? Kaikista tulkeista ei pidetä tai heihin ei luoteta. On myös niitä kommunikaatiovaikeuksia, että (kuuleva) tulkki ei välttämättä ymmärrä asiakasta. Miten tämä turvataan ja varmistetaan? Saako asiakas valita itse tulkkia, jonka kokee luotettavaksi ja hyväksi siinä haastattelutilanteessa? Miten asiakas suhtautuu kuuroon tulkkiin, joka voi olla vaikka lähisukulainen tai ystävä? Onko asiakkaalla myös mahdollisuutta tarkistaa suomen kielen versiota, että tuleeko varmasti oikein ymmärretyksi?
- Onko koko sihteeristö paikalla haastattelussa vai tuleeko vain yksi sihteeristöstä paikalle? Mitä enemmän haastattelijoita on, sitä epämukavammaksi haastateltava saattaa kokea tilanteen yksityisessä keskustelussa.
- Psykososiaalisen tuen antaminen heti kuulemistilaisuudessa tai sen jälkeen on hyvä tapa reagoida, ettei kukaan jää yksin vaikeiden asioiden kanssa. Tarvitaanko viittomakielentaitoisia kirkon työntekijöitä mukaan jälkikeskusteluihin? Yhdellä diakoniatyöntekijällä on ratkaisukeskeinen terapiamenetelmäkoulutus.
- Kirkon työntekijä mukana henkisenä ja sosiaalisena tukena haastattelutilanteessa? Moni on ottanut kirkon työntekijää mukaan vaikeisiin tilanteisiin (esim. uutisen vastaanottamisessa lääkärin luona, kriisitilanteissa jne)

- Riittääkö kaksi vuotta tähän kaikkeen? Saamelaisten totuus- ja sovintokomission työskentely on kestänyt neljä vuotta.

- Vanhempi sukupolvi voi vierastaa ja ahdistua läppäreiden läsnäolosta niiden edessä? Miten tämän voisi huomioida? Nuorempi sukupolvi tottunut kovaan kännykän käyttöön ja someen.

- Onko jotain, mitä kannattaisi tehdä, jotta prosessi onnistuisi?

- Prosessin on oltava alusta lähtien avoin, läpinäkyvä ja luotettava, jotta osallistujat kokevat sen turvallisesti ja merkitykselliseksi. Onnistuminen edellyttää, että kuurojen ja viittomakielisten yhteisö voi luottaa siihen, että heidän ääntään kuullaan aidosti. On tärkeää, että heitä aktivoidaan toimijoiksi eikä vain prosessin seuraajiksi. Tämä tarkoittaa avointa viestintää, selkeitä toimintaperiaatteita ja yhteisön osallistamista jokaiseen vaiheeseen.

- Selonteot YouTubessa tai viestintä Facebookissa välitetään sihteeristön perustamalla omalla kanavalla eikä sihteeristön jäsenen omalla, henkilökohtaisella kanavalla. Tiedottaminen henkilökohtaisen tilin kautta on huono ja herättää katsojassa kysymyksen, että onko viestintä virallista vai henkilön omia mielipiteitä. Se voi herättää myös epäluottamusta. Kaikki viestintä tulisi olla oikeusministeriön nimissä.

- Psykososiaalisen tuen antaminen on erittäin tärkeää, ettei ketään jätetä yksin kokemusten jakamisen jälkeen!

- Jos perustetaan kirkon oma työryhmä, siinä olisi oltava myös eläkkeellä olevia työntekijöitä. Heillä on enemmän tietoa ja kokemusta näistä asioista.

- Onko jotain muuta, mitä haluaisit omien kokemustesi valossa nostaa esiin prosessin toteuttamiseen liittyen?

- Luotettavuus on kaiken A ja O.

- Kokemusten jakamisen jälkeen on hyvä voimaannuttavaa jollain tavalla asiakasta, joka joutuu käsittelemään raskaita asioita. Jälkihuolto on tärkeää.

- Ammattilaisten yhteystietojen antaminen mahdollista jälkikeskustelua varten, ettei asiakas lähde ”tyhjin käsin”.

- Muutaman kirkon työntekijän mukaan keskustelu näistä aiheista on lisääntynyt viime aikoina prosessin syntymisen myötä.

- Kirkon oma työryhmä on hyvä idea. Kirkko haluaa kantaa vastuun tapahtuneesta ja pohtia, miten yhteisöä voidaan jatkossa tukea ja eheyttää. Olemme mielellämme käytettävissänne ja apunanne prosessin eteenpäin viennissä.